

“บ้านเราป่าโมก มั่นคง น่าอยู่”

“รวมกันเราอยู่ แยกหมู่เราตาย” ประโยคนี้สามารถใช้อธิบายชีวิตของสหกรณ์บ้านมั่นคงเทศบาลป่าโมกได้ เห็นภาพอย่างชัดเจน จากกลุ่มผู้เดือดร้อนที่ไม่มีความมั่นคงในที่ดินที่อยู่อาศัย ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บุกรุก ครอบครอง ถูกไล่ออกจากบ้านที่อยู่ จนได้เจอแนวทางแก้ปัญหาแบบบ้านมั่นคงที่เน้นให้รวมกลุ่มผู้เดือดร้อนช่วยกันสำรวจ ข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยทั้งเมือง ให้สามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์บ้านมั่นคงเทศบาลตำบลป่าโมก เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2564 และยกระดับเป็นสหกรณ์บ้านมั่นคงเทศบาลป่าโมก จำกัด ในเวลาต่อมา ด้วยความเชื่อมั่นว่า ความสามัคคีจะช่วยฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคได้ จึงทำให้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงในปัจจุบัน

ชุมชนบ้านมั่นคงเทศบาลตำบลป่าโมก อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง เคยเป็นผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนจากการถูกไล่ออกจากที่อยู่อาศัยในที่ดินของกรมชลประทาน ซึ่งจะนำที่ดินบริเวณดังกล่าวไปใช้ในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและปรับปรุงภูมิทัศน์

ลักษณะที่อยู่อาศัยเดิมของชุมชนเป็นบ้านเรือนชั่วคราว หรือ "กระต๊อบ" ปลูกติดกันอย่างแออัด โครงสร้างส่วนใหญ่ใช้วัสดุที่ไม่คงทน เช่น สังกะสี ไม่มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำและไฟฟ้าใช้ในชุมชนจะมีบ้านเลขที่เพียง 1 หลัง แต่มีบ้านที่ไม่มีบ้านเลขที่มากถึง 30 ครัวเรือน ซึ่งนำไปสู่สภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกสุขลักษณะและอาจเป็นแหล่งที่ไม่ปลอดภัย นอกจากนี้ สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่เดิมประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ทำงานในโรงงานอิฐและเย็บผ้า มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 6,000 - 10,000 บาทต่อเดือน และปัญหาที่อยู่อาศัยที่ไม่มั่นคงยังคงเป็นความท้าทายสำคัญ

เนื่องจากอำเภอป่าโมกเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา สาเหตุหลักเกิดจากน้ำล้นจากเขื่อน ซึ่งเป็นการรวมตัวของน้ำจากแม่น้ำน้อยและแม่น้ำเจ้าพระยา แม้ปัจจุบันจะมีการสร้างเขื่อนบริเวณหน้าตลาดเพื่อช่วยบรรเทาสถานการณ์น้ำท่วมได้บ้าง แต่ปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองชลประทานยังคงไม่มั่นคง จากการถูกแจ้งให้ย้ายออกจากพื้นที่รวม 25 ครัวเรือน

ในช่วงปี 2551 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ได้ร่วมกับเครือข่ายที่อยู่อาศัยจังหวัดอ่างทอง ลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยภายใต้ “โครงการ

สภาพที่อยู่อาศัยของกลุ่มผู้บุกรุกที่ดินกรมชลประทาน

บ้านมั่นคง" โดยมีอาจารย์สมพร สามัคคี ครูเกษียณในพื้นที่ เข้ามาเป็นแกนนำในการรวมกลุ่มผู้เดือดร้อน ดำเนินการสำรวจข้อมูลชุมชนที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลป่าโมก พบว่ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในที่ดินของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมชลประทาน สำนักพระพุทธศาสนา และกรมโยธาธิการและผังเมือง จึงมีการสร้างความเข้าใจ รับสมัครสมาชิกที่จะเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง และจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ โดยสามารถรวบรวมเงินออมได้ประมาณ 30,000 บาท ภายในระยะเวลา 1 ปี จากการรวมกลุ่มของ 10 ชุมชน เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 6 มิถุนายน 2552

ภายหลังจากการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ชุมชนได้เข้าหารือกับเจ้าอาวาสวัดในพื้นที่ เพื่อขอเช่าที่ดินระยะยาวสำหรับสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ ซึ่งได้รับการอนุเคราะห์จากเจ้าของที่ดิน 5 ราย บริจาคที่ดินให้เป็นทางเข้า-ออกของชุมชน ผลจากการหารือได้ข้อสรุปเป็น "สัญญาเช่าระยะยาว 30 ปี โดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการมอบเงินทำบุญให้แก่วัดปีละ 6,000 บาท ซึ่งมาจากการรวบรวมเงินจากสมาชิกเดือนละ 30 บาท จำนวน 70 ครั้วเรือน และมีข้อตกลงร่วมกับวัดในการถวายกุญแจประจำปี ปีละ 1 กองในช่วงออกพรรษา"

เมื่อดำเนินการเช่าที่ดินเรียบร้อยแล้ว ชุมชนได้ใช้วิธีการจับฉลากเพื่อเลือกแปลงที่ดินสำหรับสร้างบ้าน โดยพื้นที่ดินเช่าของวัดมีขนาด 7 ไร่ 54 ตารางวา แม้ว่าแต่ละครั้วเรือนจะได้ขนาดพื้นที่ไม่เท่ากัน แต่บ้านที่สร้างทุกหลังมีขนาดเท่ากัน ชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกเลือกแบบบ้านได้ตามความสมัครใจ และใช้วิธีการปลูกสร้างใหม่ทั้งหมดในที่ดินแห่งใหม่ โครงการดังกล่าวเริ่มดำเนินการตั้งตั้งแต่ปี 2554 โดยในระยะแรก (เฟสที่ 1) ในปี 2557 สามารถสร้างบ้านได้ 15 หลัง และต่อมาในระยะที่สอง (เฟสที่ 2) ได้ดำเนินการสร้างบ้านเพิ่มเติมอีก 55 หลัง โดยสมาชิกเจ้าของบ้านมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการ

ภาพบ้านมั่นคงเทศบาลป่าโมกที่สร้างแล้วเสร็จ

ต่อยอดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย สู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกมิติ

การได้เข้ามาเป็นสมาชิกโครงการบ้านมั่นคงได้ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของสมาชิกในทุกๆ ด้านดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เดิมทีสมาชิกต้องเผชิญกับภาระค่าเช่าบ้านรายเดือน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นซ้ำๆ โดยไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่

อาศัยของตนเอง ยกตัวอย่างเช่น จากการเช่าห้องพักที่เคยมีค่าใช้จ่าย 3,000 บาทต่อเดือน เมื่อเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ภาระการผ่อนชำระต่อเดือนจะลดลงเหลือเพียงประมาณ 1,000 - 2,000 บาท ที่สำคัญคือ เมื่อผ่อนชำระครบถ้วน บ้านจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองอย่างสมบูรณ์ ต่างจากการเช่าที่ถือเป็นการจ่ายเงินไปโดยเปล่าประโยชน์

สภาพความเป็นอยู่ของบ้านในโครงการมีความเหมาะสมและสามารถรองรับสมาชิกในครัวเรือนได้ทุกช่วงวัย บ้านมีความมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย ทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน ปัจจุบันมีบ้านที่ผ่อนชำระครบถ้วนแล้วจำนวน 23 หลังคาเรือน

นอกจากนี้ การเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงยังส่งผลดีต่อผู้สูงอายุในชุมชนอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนค่อนข้างมาก การมีบ้านเป็นของตนเองและมีพื้นที่ส่วนตัว ทำให้ผู้สูงอายุสามารถออกมานั่งพูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกันบริเวณหน้าบ้านได้มากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีและความสนิทสนมกันในหมู่ผู้สูงอายุ นอกจากนี้ผู้สูงอายุบางรายที่มีกำลังทรัพย์ได้มีการปรับปรุงสภาพบ้านเรือนของตนเองให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น

ในด้านประโยชน์ใช้สอย พื้นที่บริเวณบ้านมีพื้นที่เพียงพอสำหรับกิจกรรมต่างๆ เช่น การตากผ้า การทำห้องครัว หรือแม้กระทั่งที่จอดรถ หลายครัวเรือนยังมีการปลูกผักสวนครัวไว้บริเวณหน้าบ้าน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และด้วยทำเลที่ตั้งของโครงการซึ่งอยู่ใกล้วัด ยังเอื้อต่อการดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางศาสนาของชุมชนอีกด้วย

ภาพศาลาชุมชน : พื้นที่กลางของชุมชน

ในชุมชนมีพื้นที่ส่วนกลาง เป็นศาลาชุมชน ใช้จัดกิจกรรมในชุมชน เช่น จัดประชุม งานบวช งานแต่ง กิจกรรมวันเด็ก วันเกิด และกิจกรรมตามประเพณี ต่างๆ และในทุกๆ วันที่ 1 และ 6 ของทุกเดือน จะใช้เป็นที่เก็บเงินหรือเอกสารต่างๆ ของสมาชิก นอกจากนี้ชุมชนมีแผนในการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลาง คือ ทำสนามเด็กเล่น ที่ออกกำลังกาย ปัจจุบันอยู่ระหว่างของบประมาณจากท้องถิ่น

การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

เดิมชุมชนป่าโมกเป็นพื้นที่โล่ง หลังจากมีการก่อสร้างบ้านทำให้มีพื้นที่ว่างบริเวณรอบๆ บ้าน ทำให้มีการปลูกต้นไม้ ปลูกพืชผักสวนครัวในการใช้ประกอบอาหารในครัวเรือน หน้าบ้านของตนเอง

ด้านการดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน เทศบาลตำบลป่าโมกสนับสนุนถึงขยะ โดยชุมชนได้มีการตั้งกฎกติการ่วมกัน ให้ทุกครัวเรือนแยกขยะและนำขยะมาทิ้งที่จุดกลางของชุมชน โดยเทศบาลจะมากับขยะวันเว้นวัน มีการเก็บค่าบริการเดือนละ 30 บาท มีธนาคารขยะ รับซื้อขวดพลาสติก และขวดแก้ว มีเทศบาลเข้ามารับซื้อขยะในชุมชนทุกวันที่ 1 หรือ 6 ปัจจุบันมีการดำเนินการไปแล้ว 2 เดือน และมีสาธารณสุข เข้ามาสนับสนุนถึงในการกำจัดเศษอาหาร ในชุมชน 3 จุด และได้รับความร่วมมือกับชุมชนในการทิ้งเศษอาหารในบ่อ กำจัดทำให้เศษอาหารไม่ส่งกลิ่นรบกวนผู้อยู่อาศัย

การอบรมทรัพยากร ..... สู่การจัดสวัสดิการเพื่อดูแลกันในชุมชน

เดิมชุมชน ไม่เชื่อมั่นว่าจะสามารถออมเงิน 10% เพื่อมาสมทบการสร้างบ้านได้ เพราะไม่เชื่อมั่นว่า กระบวนการโครงการบ้านมั่นคง จะทำให้มีบ้านเป็นของตัวเองได้ ทำให้บางส่วนที่เข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์แล้วลาออก และบางส่วนที่ยังไม่เข้าร่วมตัดสินใจไม่เข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการตามกระบวนการโครงการ บ้านมั่นคงมาต่อเนื่อง ทำให้สมาชิกเริ่มเข้าใจกระบวนการมากขึ้น และเข้าร่วมออมทรัพย์สม่ำเสมอ มีทั้งการออม สมทบเพื่อปลูกสร้างบ้าน 10% ออมเป็นค่าบริหารจัดการสหกรณ์เดือนละ 20 บาท เก็บเป็นทุนในการพัฒนาและ บริหารจัดการสหกรณ์ ออมเพื่อเป็นค่าเช่าที่ดินเดือนละ 30 บาท ออมบุญ (สวัสดิการ) เดือนละ 30 บาท ต่อมาได้มี การขยายผลการออม จากเดิมออมเฉพาะสมาชิกโครงการบ้านมั่นคง จำนวน 29 ครัวเรือน ปัจจุบันขยายเป็น 900 ครัวเรือน ครอบคลุม 11 ชุมชน ในเขตเทศบาล มีเงินออม (ออมสวัสดิการ) รวมประมาณ 2 ล้านบาท โดยได้นำเงิน ส่วนนี้ไปใช้ในการดูแลสมาชิกเมื่อต้องนอนโรงพยาบาล คินละ 200 บาท ทุนการศึกษาเด็กในทุกๆ ปี ตั้งแต่ระดับ อนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง และผู้พิการ โดยการมอบข้าวสารอาหารแห้ง และมอบเงิน ให้กับครอบครัวผู้เสียชีวิต

รายได้ครัวเรือน ..... คู่เศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

การเป็นสมาชิกโครงการบ้านมั่นคง นอกเหนือจากการประกอบอาชีพดั้งเดิมของแต่ละครอบครัว เช่น ค้าขาย รับจ้างในโรงงาน เย็บผ้า หรือรับจ้างทำอิฐแล้ว ยังได้รับการหนุนเสริมและพัฒนาทักษะให้สามารถประกอบ อาชีพเสริมได้ โดยมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสนับสนุนผ่านสหกรณ์ เช่น สหกรณ์จังหวัดเคยเข้ามาให้การส่งเสริมการ ประกอบอาหารและขนมไทย การสานตะกร้าหวาย เทศบาลสนับสนุนการเรียนรู้การทำไม้กวาด ดอกไม้จันทน์ และ พวงหรีด แม้การสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนใหญ่ขาดการติดตามผลและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทำให้สมาชิกขาด ช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่ชัดเจน มีเพียงการสานตะกร้าเท่านั้นที่ยังคงดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันและได้ ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มผู้สานตะกร้าขึ้นในชุมชนก็ทำให้สมาชิกชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการอาชีพหลัก

นอกจากนี้ เนื่องจากสมาชิกเข้าอยู่ในโครงการบ้านมั่นคงมานานกว่า 10 ปี ส่งผลให้ภาระค่าใช้จ่ายด้านที่ อยู่อาศัยที่ลดลง อีกทั้งการที่ลูกหลานเติบโตขึ้น สำเร็จการศึกษาและมีงานทำ ก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มรายได้ ให้กับครัวเรือน ซึ่งส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครอบครัวและชุมชนโดยรวมได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

“หลังจากได้เข้าอยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคงแล้วมีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีบ้านเป็นของตนเอง มีพื้นที่ในบ้านเป็นของตนเอง อยู่สบายขึ้น จ่ายค่าบ้านน้อยกว่าเดิม มีชีวิตที่ดีมีห้องส่วนตัว มีเงินเหลือกินเหลือใช้ ภูมิใจในตัวเองที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการบ้านมั่นคง ได้มาเป็นผู้นำชุมชนได้ทำให้สมาชิกทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีบ้านเป็นของตนเองที่มั่นคงแข็งแรง และได้รับการได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากชุมชนมีการบริหารจัดการหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ มีสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาดเป็นระเบียบ ไม่มีปัญหาเรื่องยาเสพติด จึงทำให้ชุมชนมีพื้นที่เข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก เช่น บ้านมั่นคงเมืองใหม่สุทธาวาส และคณะครูในจังหวัดอ่างทอง ดีใจภูมิใจที่เป็นผู้บุกเบิกและเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถทำให้คนมีบ้านถึง 70 หลัง”

นางสัมพันธ์ ยิ้มพันธ์ุ

นางทรศนีย์ ผ่องสมรูป

“ตั้งแต่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการบ้านมั่นคง ตั้งแต่ปี 2562 โครงการมีความราบรื่น เนื่องจากระบบบริหารจัดการภายใน ความร่วมมือของสมาชิก ภูควางไว้ตั้งแต่รุ่นแรกมาอย่างเป็นระบบ เราเป็นรุ่นที่ 2 เพียงเข้ามาสานต่อพัฒนาระบบต่อให้ดีขึ้นและอยากจะฟื้นฟูคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมและต่อยอดหลักโครงการบ้านมั่นคง บ้านที่มากกว่าคำว่าบ้าน ดีใจที่ทำให้ชาวบ้านรู้ว่ามิโครงการดีๆ ในการเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น”

เล่าเรื่อง : สัมผัส ยิ้มพันธ์ุ / ทรศนีย์ ผ่องสมรูป

เรียบเรียง : สุธิมา สุวรรณวิจิตร